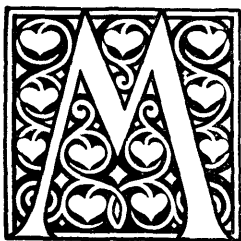

Helbing Ferenc eredeti rajza.

ELŐNYOMULASUNK A VJEPRZ ÉS A BUG KÖZÖTT.

Mialatt a Dankl vezette első hadseregünk diadalmasan tisztította meg Közép-Galiciának a Visztula és a Vjeprz közé eső részét a fenyegetően közelgő ellenséges tömegektől s 12 orosz hadosztályt egészen Lublin alá szorított vissza, az alatt Auffenberg gyalogsági tábornok vezérlete alatt negyedik hadseregünk Közép-Galicia határvidékének másik szakaszán állott fel, amelyet a Vjeprz és Bug-folyók¹ jelölnek meg. Ez a szakasz még a Dankl által biztosított területnél is fontosabb és pedig úgy a mi harc-vonalunk, mint az oroszok helyzete szempontjából. Ha ugyanis az orosz offenzíva a Vjeprz és a Bug közén sikerül, akkor Lemberg körül és Kelet-Galiciában álló összes csapataink elvannak szakítva a Közép- és Nyugat-Galiciában álló seregeinktől, az oroszok útja nyitva van egyenesen Przemysl felé és Lemberg körül csoportosult haderőink hátába. Ettől a veszélytől annál inkább kellett tartani, mert az orosz hadvezetőség a Vjeprz és a Bug közötti területet különös előszeretettel fejlesztette ki már békeidőben is. E területnek, a hozzá vivő vasutaknak és közutaknak egész rendszere elárulja, hogy az orosz hadvezetőség nagy stratégiai előrelátással ezt a folyamközt hadi forgalom szempontjából már békeidőben teljes készenlétbe helyezte és alkalmassá tette arra, hogy egyaránt szolgálhasson a szívós védelemnek és az erőteljes támadásnak céljaira. A harctér többi részeihez való viszonyánál fogva a Vjeprz és a Bug közötti terület jelentőségben legalább is ugyanolyan, mint a mi szá-

munkra a Szan—Visztula-szöglet volt. Központi elhelyezésénél fogva ez a terület egyaránt volt alkalmas úgy dél, mint nyugat vagy kelet felé való támadásra. Különösen a Bug és a Vjeprz közt úgyszólván középen fekvő Cholm városa volt nagy gyülekezőhelyül megszerelve. Ez a város kettősvágányú egyenes vasútvonallal kapcsolódik a Varsó mögött fekvő Breszt-Litovszk nagy orosz erődesorothoz és táborhelyhez, amely az orosz vilnai hadseregnek dél felé való útjában legnevezetesebb állomása. Ezen a városon fut továbbá keresztül az a nagy transzverzális vasútvonal, amely Ivangorodot, Lublint, Cholmot, Kovelt és a volhiniai várháromszöveget összekapcsolja s amely ezen a közel 300 kilométer hosszú vonalon a csapatoknak a harctér eseményei szerint szükséges gyors eltolását lehetővé teszi. Ebből a harántvasútból ágazik ki egy másik Galicia felé tartó vasútvonal Vladimír-Volinszkihez, mely város Galicia északi határától alig 40 kilométernyire van a Lembergtől északra fekvő Szokal határváros fölött. Bárha Vladimír-Volinszki a Bug partjától néhány kilométerre keletre van, stratégiailag könnyen bekapcsolható a Vjeprz és Bug közén folyó hadműveletekbe.

E forgalmi felkészültségen felül az orosz hadvezetőség hadászatiilag is teljesen kiépítette ezt a folyamközt. Zamoscs, Komarov, Tiszovce helységek körül már békeidőben elkészített védelmi állások egész sora húzódott, sáncokkal, lövészárkokkal toldva meg a környékbeli terep természetes akadályait. E vidék hadászati felkészültségét el lehet képzelni, ha tudjuk, hogy az orosz hadseregnek ez volt

egyik legfontosabb tüzérségi és lovassági gyakorlótere, amelynek minden pontját s e pontok között a lőtávolságokat nemcsak a hadvezetőség, hanem a tisztikar, sőt a legénység nagy része is ismerte.

A Vjeprz és Bug közének stratégiai fontosságát a mi legfőbb hadvezetőségünk is kifejezésre juttatta azzal a rendelkezésével, hogy az Auffenberg tábornok vezette negyedik hadseregbe tömörítette a legnagyobb erőket. Egy hadseregnek a modern stratégia szerint átlagos közép nagysága harmadfél-három hadtestnek felel meg. Ezt a hadsereget ellenben hadvezetőségünk 4 hadtestből állította össze és pedig: a bécsi első, a kassai hatodik, a leitmeritzi kilencedik és a Szan mögött Radimno körül gyülekező új tizenhetedik hadtestből, amelyet a mozgósítás után hadseregünk felvonulása közben teremtettek meg hadszervezőink. Ezenfelül még a Brudermann parancsnoksága alatt Lemberg környékén álló haderő északnyugati részének az volt az utasítása, hogy ne csak a keletgalíciai orosz offenzíva ellen legyen készen, hanem szükség esetén álljon rendelkezésre arra is, hogy északi irányban a Bug felé támogathassa az Auffenberg-féle negyedik hadsereg hadműveleteit.

Legfőbb hadvezetőségünknek ez az előrelátása döntő jelentőségű volt az orosz kolosszussal való első mérkőzésünk kimenetelére. Mert, bárha ez irányból nyilvánvalóan igen erős orosz offenzíva volt várható, mégis meglepő volt, milyen nagy erők vonultak itt fel ellenünk már augusztus közepén: a szintén rendkívül megerősített vilnai ötödik hadsereg Plehve tábornok parancsnoksága alatt. Mihelyt tehát Dankl tábornok benyomult Krasznik felé, azonnal szükségessé vált az Auffenberg-féle hadsereg előnyomulása is, hogy a Vjeprz és Bug közén előretolt nagy orosz erőket lekösse, visszaszorítsa, megakadályozza, hogy a Vjeprz és Bug közéről orosz erők vonulhassanak egyrészt Lublin felé Dankl ellen, másrészt Brudermann tábornoknak Lemberg körül álló gyengébb hadserege ellen. E feladatot tekintve, Auffenberg hadserege a Szan-vonalnak *Przemysl—Jaroslau* közötti szakasza mögül már augusztus közepe után felvonult *Cieszanov—Niemirov* irányában. Ebben a helyzetben ez a hadsereg hármas feladatnak felelhetett meg. Támadhatott egyenesen észak felé, hogy elzárja vagy siker esetén megtisztítsa az ellenségtől a Vjeprz és a Bug közének a Hucsya-folyóig terjedő részét, vagy előnyomulhatott északkeleti irányban is *Ravaruszka* és *Szokalon* keresztül esetleg

onnan felvonuló nagyobb orosz erők ellen. Végül, ha kellett, könnyen nyomulhatott előre a *Ravaruszka—Zolkiev* közötti vonalra Lemberg-től északra.

Negyedik hadseregünknek ilyen hármas lehetőségre való elhelyezése szükségesnek mutatkozott azért, mert az óriási félívben, hat főoszlopban ellenünk törő orosz erők szándékairól augusztus 20-án még nem lehetett és nem is volt tiszta képe hadvezetőségünknek. A közben beérkezett jelentések azonban augusztus 21-én már annyira tisztázták a helyzetet, hogy Dankl első hadseregén kívül az Auffenberg-féle hadseregnek is pontosabban meg lehetett határozni a feladatát. Augusztus 22-én tehát Auffenberg tábornok a legfőbb hadvezetőségtől kapott parancsok értelmében csatlakozott, katonai szakkifejezés szerint »felzárkozott« a Dankl-féle hadseregnek már orosz területen járó arcvonalához, s míg Dankl hadserege a *Visztula* és a *Vjeprz* közét zárta el, addig Auffenberg hadserege folytatólag a *Vjeprz* és a *Bug* közét zárva el az ellenség elől, nyomatékosan megkezdte a két folyó közötti területnek felderítését. A felderítőmunkának, valamint repülőgépeink távoli felderítésének nyomán megállapították az Auffenberg-hadsereg felé északról előnyomuló orosz erők rendkívüli nagyságát s ennek folytán elrendelték a negyedik hadsereg előretolt hadtesteinek a *Tereszpol—Potilic* közötti vonal elfoglalását. *Tereszpol* már 40 kilométernyire orosz területen fekszik s közvetlenül csatlakozik a Dankl-hadseregnek *Bilgoráj—Frapol* között előnyomuló szélső keleti szárnyához, amelyből a tizedik hadtest zöme együttműködött az Auffenberg szomszédos szárnyával a *Vjeprz-folyó* két partján. *Potilicz* még galíciai területen fekszik *Ravaruszka* közelében, 30 kilométernyire az orosz határtól. Augusztus 23-án estére kelve az Auffenberg-hadsereg elérte a megparancsolt vonalat s utasítást kapott, hogy a *Cholm* irányából széles vonalon előnyomuló orosz hadsereggel szemben kezdje meg az előnyomulást, még pedig úgy, hogy keleti jobbszárnyát előreviszi orosz területre a *Hucsya-folyó*hoz.

Ezt az előnyomulást *Boroevics* tábornok kassai 6-ik hadteste végezte el, mely a *Jarcov—Tomaszov* közti vonalat augusztus 24-én este elérte. Ez a hadtest lovasságával már 22-én jelentékenyen előrenyomult s *Tomaszov*-nál rajtaütött egy nagyon előremerészkedett ellenséges hadosztályon. Két kozákezred és egy orosz ulánusezred menekülni volt kénytelen. Egy előre küldött orosz vadászkülönítmény

Magyar huszárrőr támadása orosz gyalogosság ellen.

Katonáink pihenője egy orosz erdőben.

pedig teljesen összeomlott. A hadtest élén az Uhnovon át vivő országúton az egy lovashadtestbe egyesített 6-ik és 10-ik lovashadosztály haladt, széles vonalban biztosítva az Auffenberg hadsereg keleti oldalát és előterét és fenntartva az összeköttetést a lebergi hadsereg legészakibb szárnyától *József Ferdinánd főherceg* vezetése alatt kiszakított hadseregcsoporttal, amelynek az volt a feladata, hogy a Hucsva és a Bug közti szűkebb területet megszállja és az Auffenberg-hadsereget a Grubijeszov—Krilov—Vladimir-Volinszki által határolt háromszögből várható támadás ellen biztosítsa. Ez a hadseregcsoport a tizenegyedik hadtest egy részéből, az innsbrucki tizenegyedik hadtestből és egy landwehr-hadosztályból állva, augusztus 24-én kezdte meg előnyomulását s csatlakozott az Auffenberg-hadsereg offenzívájához.

Ekkor már nyilvánvaló volt az ellenség felvonulása. Több orosz hadosztály élei már *Zamoscs—Komarov—Cartovcik* helységeket és a köztük fekvő vonalat szállották meg.

A ZAMOSCS—KOMAROVI CSATA.

Augusztus 25-én reggel Auffenberg tábornok, kinek másik két hadteste is előnyomult, még pedig a 9-ik hadtest egy hadosztálya Zielonáig, a második hadtest a Vjeprz-folyónak Krasznobrod—Rudka között elterülő szakaszáig, elrendelte az általános támadást az ellenség ellen. A *kassai hadtest* Tomaszovtól északra a *Tarnavátka—Laszcov* közötti vonalon nyo-

mult előre s az ellenséget diadalmasan visszaverte. Különösen heves volt a hatodik magyar hadtest rohama Tarnavatkánál és Rachanienél, ahol az oroszokat csapataink rövid harc után, nekik súlyos veszteséget okozva, megszalasztották. Ugyanekkor a másik két hadtest, a leitmeritzi és a bécsi, *Szcebrzeszin* és *Szuhavola* mellett verte vissza az oroszokat. A Tarnavatkánál és Rachanienél megfutamodott oroszok egyenesen északra Komarov felé vonultak vissza, feladva körülbelül 15 kilométernyi területet. A Laszcov körül felállott orosz csapatok a Komarovtól keletre fekvő *Tiszovceben* helyezkedtek el, míg a Szcebrzeszinnél és Szuhavolánál

megvert orosz hadosztályok Zamoscsba vonultak vissza.

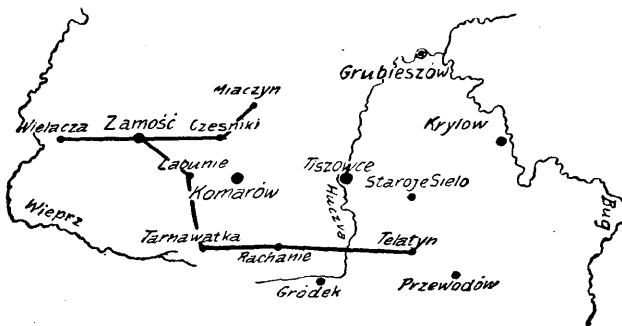
Csapataink ez első sikerének hírére mindenfelől ellenséges hadoszlopok törtek előre. Különösen a Vjeprz mentén, továbbá Cholm irányából egyenesen Zamoscs és Komarov felé jelentek meg nagy orosz tömegek. De valamennyit túlszárnyalta az az orosz sereg, amely Vladimir-Volinszkiból *Grubijeszov* irányában, részben pedig Krilovon keresztül támadt az Auffenberg-féle hadsereg oldalába. A visszavert oroszok ennek folytán megállottak körülbelül a Tarnavátka—Zamoscs között húzódó országút mentén és ott előre elkészített nagyszerű védelmi állásokban végső makacssággal tartották magukat. A kassai hadtest hatalmas lendülettel szorongatta itt az oroszokat, de a folyton felvonuló újabb orosz csapatok ellenében mindannyiszor vissza kellett torpannia. Így ingadozott a harc előre és hátra Tarnavátka és Tiszovce között egész 27-ig. Egyre újabb orosz erők jöttek kelet és északkelet felől úgy, hogy a kassai hadtest minden vitézsége mellett alig volt képes helytállani, annak dacára, hogy az Auffenberg-hadsereg nyugati szárnya, mely a vjeprzmenti vidéken Zamoscs irányában nyomult előre, jelentékenyen előrehaladt és rohammal elfoglalta ezt a várost, valamint a Sztarizamoscs és Zamoscs közt húzódó vonalat. A kassai hadtest helytállása és az Auffenberg-hadsereg nyugati szárnyának előretörése folytán az eredetileg majdnem egyenesen észak felé irányult arcvonala nagy szögben kelet felé fordult.

Ekkor a tarnawatka—komaróvi vonal ellen irányuló egyre súlyosabb és tömegesebb orosz támadásokkal szemben végre megérkezett a segítő sereg: József Ferdinánd főherceg csoportja, mely a leMBERGI körzet Ravaruszka és Kamionka-Sztrumilova között elterülő szakaszából tört elő észak felé, hogy beavatkozzék az Auffenberg-hadsereg csatájába. Ez a sereg, mely Uhnovon és Belcen át nyomult elő, egyenesen oldalba fogta a Boroevics hadteste ellen vad erővel támadó újabb orosz tömegeket s elsősorban is meghiusította azt a megkerülést, amellyel az oroszok délről akarták Boroevics hadtestét átkarolni. Közben hadvezetőségünk a szorongatott tarnawatka csapatok támogatására harcba dobta az eddig tartalékban állott új tizenhetedik hadtestet, amivel a tarnawatka—komaróvi vonalra gyakorolt óriási orosz nyomást sikerült legalább megállítania. Jelentékenyen hozzájárult ehhez József Ferdinánd seregcsoportjának sikere, amellyel az oldalba fogott oroszokat Tomaszóvtól északkeletre viaszorította. Ez augusztus 28-án történt.

Ebben a helyzetben hadvezetőségünk elrendelte a már két irányban — szemközt és délről — feltartóztatott oroszoknak az Auffenberg-hadsereg másik, északi szárnya által való megkerülését is. Zamoscsnál, ahol az oroszokat a városból csapataink rohammal kiverték, már csak gyengébb orosz erők álltak. Az orosz hadvezetőség ugyanis az itt álló orosz erők tartalékait nyilvánvalóan dél felé, a komaróv—tarnawatka vonalra tolt le, azzal a szándékkal, hogy tömegeivel, amelyek ott Boroevics csoportját két nap alatt jelentékenyen hátraszorították, itt véglegesen áttörjön. A mi északi megkerülő mozdulatunkra az intézkedés tehát a legkedvezőbb pillanatban történt. A zamoscsi csapatok egyenesen kelet felé nyomultak előre egészen Csesznikiig s ezzel a Komaróv—Tarnawatka ellen támadó oroszoknak északról is oldalába jutottak. Augusztus 29-én este harc vonalunk egy kissé

eltorzított »« alak volt, mely vezérkarunk hivatalos jelentése szerint a Przewodów—Grodek—Cseszniki—Vielaca helységek megjelölte irányban vonult. Grodek és Cseszniki mintegy az arc vonal törési pontjai voltak.

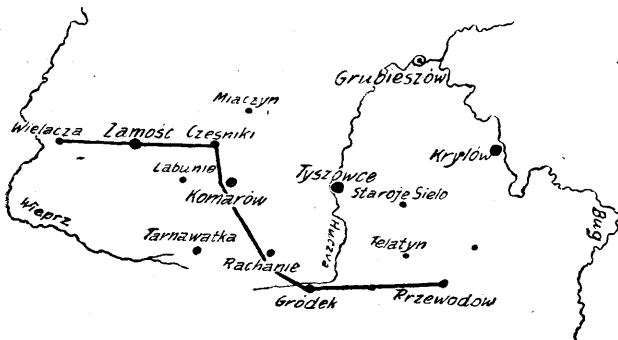
Harcvonalunknak e szerencsés megszerzése folytán az orosz haderő számára az volt a helyzet, hogy mennél nagyobb sikerrel folytatja támadásait Boroevics csoportja ellen, mennél hátrább szorítja azt, annál inkább zsákba kerül, mert áttörési irányának úgy északi, mint déli oldalán jelentékeny erőink sorakoztak. Az orosz hadvezetőség ennek ellenére is folytatta ezeket a benyomó, áttörő támadásokat s augusztus 30-án újabb, Grubieszóvból és Krilóvból felvonult tartalékokkal hátranyomta harc vonalunk centrumát egészen a Labunie—Tarnawatka-vonalig. A zsák fenéke mélyebb lett, oldalai megnyúltak, mert a Boroevics-csoport hátrahajlásával egyidőben az Auffenberg-hadsereg mind a két szárnya folytatta átkaroló műveleteit. Az északi szárny előnyomult keletre egészen Miacinig, míg ugyanakkor délről József Ferdinánd főherceg újabb 10—15 kilométerrel szorította hátrább az oroszok délkeleti szárnyát s körülbelül a Telatyn—Rachanie közötti kocsiútig jutott előre.

Hadállásunk augusztus 30-án este.

Ekkor érte el az immáron augusztus 26-ika óta folyó nagy csata a válság tetőfokát. A mi részünkről tulajdonképpen kettős megkerülés, vagyis a legteljesebb hadászati művelet állott szemben az oroszoknak a régi értelemben való áttörő szándékú homloktámadásával.

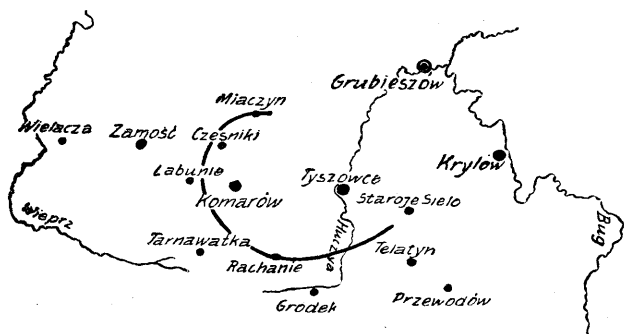
Bizonyos volt már, hogy az orosz támadási terv még az áttörés sikere esetén is veszélyes helyzetbe hozná az egész áttörő orosz sereget, mert mind a két oldalában erős, hosszan terjedő két osztrák-magyar harc vonal közé jutott volna. A mi harc vonalunk ebben a döntő helyzetben ugyanis egy ellipszishez hasonlított, amelynek egyik lezáró görbülete hiányzik, egy tojáshoz, amelynek csúcsa ferdén le van ütve.

Hadállásunk augusztus 29-én este.

Ha az ellenkező zárt csúcsot át is törik, azért az áttörők benn rekednek a tojásdadalak kétoldalt megmaradt zárt vonala között.

Viszont igaz az is, hogy a teljes bekerítés, bárha hadvezetőségünk ezt megkísérelte, keresztülvihetetlennek látszott. Valamint a kétoldali megkerülés esetében az egy ponton való áttörést csak kétségbeesett keresztülvágás szándékával, nem pedig a győzelem gondolatával lehet megkísérelni, épp úgy régi stratégiai igazság az, hogy teljes sikerű megkerülést, mi több körülzárást, csak túlnyomó erővel lehet végrehajtani. Ettől az évezredes tapasztalattól eltérés alig van a hadtörténelemben, legfeljebb akkor, ha a harc terepviszonyai segítségére jönnek a bekerítőnek s a csatater egyes részeit legyőzhetetlen akadályok alakjában elzárják a közrefogott ellenség elől, vagy a túlerő nélkül körülzáró seregnek domináló, fölényes, azaz olyan helyzetet adnak, amelyben a bekerített tömegek keresztültörő támadásával szemben helytállóhatnak és tarthatják a körülzáró vonalat. A zamoscs—komarovi csatában azonban nem volt a mi részünkön túlerő. Ellenkezőleg, a mi negyedik hadseregünkkel szemben jelentékeny orosz túlerő állott mindjárt az első napokban: öt orosz hadtest, mely az odavont tartalékhadosztályokkal együtt augusztus 31-ig hetedfelre emelkedett. Ilyen erővel szemben a teljes bekerítés nehezen sikerülhetett ezen a nyílt, sík terepen.

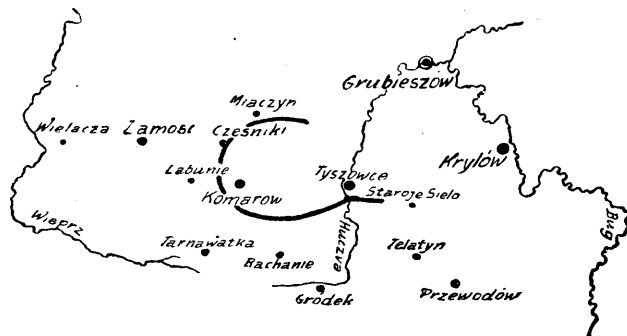

Hadállásunk augusztus 31-én este.

Az oroszok azonban végül mégis kénytelenek voltak áttörő kísérleteikről augusztus 31-én lemondani. Az ütközet tetőpontján ezt a fordulatot az a hadműveletünk idézte elő, amellyel a Zamoscs—Czeszniki—Miacin-vonalban álló északi megkerülő szárnyunk kelet felől délnek fordult s egyenesen az oroszok oldala felé nyomulva, az orosz hadsereg oldalát körülbelül 30 kilométer hosszúságban s esetleg az oroszok hátát is fenyegette. Az északi megkerülő szárny és József Ferdinánd főhercegnek déli megkerülő

szárnya között már csak 20—30 kilométernyi távolság volt: az oroszok a bekerítő körnek teljes bezárásától tarthattak, különösen a Czeszniki-ből Komarov felé való előnyomulás folytán.

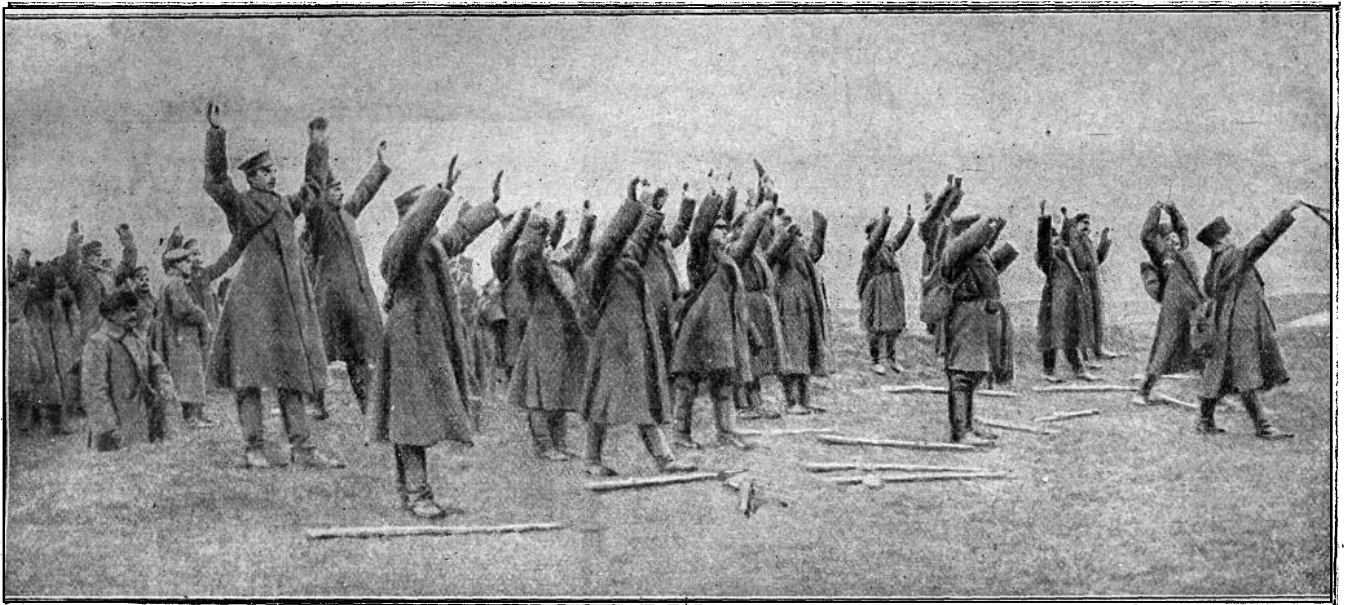
Az oroszok erre, hogy a végső veszélyt elkerüljék, megkezdték a visszavonulást. Északi oldalon álló oszlopaikkal Grubieszow, a déli oldalon álló oszlopaikkal Krylow felé, keleti irányban hátráltak. Hogy azonban a visszavonulás közben a bekerítés végzete őket utól ne érje, kétségbeesett és véres ellentámadásokat intéztek két bekerítő szárnyunk, különösen a rájuk nézve legveszedelmesebb déli szárny, József Ferdinánd csoportja ellen. Augusztus 31-től szeptember elsejének délutánjáig tartott ez a visszavonulási harc. Ekkor Boroewics tábornok csoportja hátraszorított állásából, a Labunie—Tarnawatka vonalról előretörve, József Ferdinánd seregének egy részével együtt elfoglalta a Komarovtól és Tiszowcától délre fekvő magaslatokat.

Hadállásunk szeptember 1-én délután.

Ezzel eldőlt az egy hétig tartó zamoscs—komarovi csata, melynek első szakaszát Zamoscs helységről, döntő szakaszát pedig Komarovról lehet elnevezni, de amely csata, mint minden nagyszabású mérkőzés, az ütközetek egész sorából alakult ki. A jelentékenyen nagyobb orosz hadsereg futva menekült a Bugon túlra. Nagy része, amely egyenesen északról Cholm felől vonult ellenünk, leszorult visszavonulási vonaláról és kelet felé, a Bugon át, volt kénytelen kitérni.

Az orosz vereség nagyságát legjobban mutatja ellenségünk roppant vesztesége. Mindjárt a győzelem eldőltének délutánján 160 záskmányolt ágyút számoltak össze csapataink és rendkívül sok foglyot ejtettek, nem egyesével, hanem egész csapattestenként. A menekülő oroszokat a mieink az eddigi rendkívüli fáradalmak és veszteségek dacára is szívósan üldözték úgy, hogy záskmányunk a zamoscs—komarovi csata után 20.000 fogolyra és 200 ágyúra emelkedett.

Orosz katonák megadják magukat.

(Harcéri felvétel.)

Ez volt az osztrák-magyar hadsereg második dicső fegyverténye, melynek értékét növeli, hogy az oroszok ebben az ütközetben meglepően támadó szelleműnek bizonyultak, mikor pedig a csata rájuk nézve kedvezőtlenre fordult, a védekezésben hallatlan szívósságot és vitézséget tanúsítottak s még visszavonulás közben is rögtönzött tábori erődítésekkel, drótsövényekkel tartóztatták fel vitéz csapataink rohamát. Az északi szárnyon különösen a csehországi németek és az alsóausztriai csapatok, középen és délen, Boroevicsnél és József Ferdinánd főherceg csoportjánál pedig magyarok és tiroliak harcoltak ellenállhatatlan bátorsággal. Az egyik magyar honvédhadosztálynak Komarovnál végrehajtott szuronyrohama hadtörténelmünknek mindenkor egyik legszebb cselekedete lesz.

A mi csapatainknak ez az elszántsága annál nagyobb értékű, mert az orosz tüzéség általában sokkal jobbnak bizonyult, mint azt békeidőben általában gondolni lehetett volna. Versenyzett a mi kitűnő tüzéségünkkel az irányzás szabatoságában, de fölényben volt vele szemben az ágyúk száma és a csatátér ismerete dolgában is. Hogy mindez előnyük mellett olyan óriási győzelmet arathattunk a Bug és Vjeprz közén is, az legjobb bizonysga a mi hadvezetőségünk kiválóságának és csapataink emberi és katonai felsőbbségének. Ezeknek a tulajdonságoknak köszönhattük az északi háború első nagy sikereit, amelyek valósággal megmentették hagseregünket a legnagyobb katonai hatalom halálos ölelésétől.

A HADIHELYZET.

A Krasznik és Lublin között, valamint a Zamoscs és Komarov körül aratott győzelmekkel hadvezetőségünk elérte azt a célt, amelyet a haditerv megállapításánál hadseregünk e része számára kitűzött. Az orosz haderő, mely óriási félkörben a Visztulától a Pruthig, Galicia északi határa mentén végig, egész Bukovina határán vonult fel, a harcvonal döntő jelentőségű részein: a Visztula, a Vjeprz és a Bug közén messze hátraszorult határainktól. A Visztulától nyugatra eső orosz-lengyel területet ellenségeink teljesen kiürítették s 150—180 kilométernyire vonultak vissza a krakó—sziléziai szöglettől. A Visztulától keletre a Vjeprz-folyóig terjedő szakaszon Dankl tábornok eljuttott Lublin alá, 90—100 kilométerrel szorítván hátra az oroszokat a Visztula—Szan-szögletétől. Auffenberg tábornok pedig a Bugig terjedő szakaszon, balszárnyával 70—80 kilométernyire, keleti jobbszárnyával pedig 30—40 kilométernyire szorította vissza az oroszokat. Az augusztus 20-án még teljesen átkaroló orosz harcvonal egyik szárnya körülbelül 120—150 kilométernyi hosszúságban hátragörbült úgy, hogy Németország szívéből el volt háritva a közvetlen támadás, középgaliciai hadállásainkat sem fenyegethette belátható időben közvetlen veszély és Lemberg körül védekező haderőinknek nem kellett tartaniok attól, hogy hátuk mögött a felvonult orosz erők elvágják a Przemysl és Krakó felé való összeköttetését.

A már magában is jelentős térbeli előnyökön és stratégiai helyzetjavuláson kívül, amelyet ezek a győzelmek eredményeztek, növelte a hadjárat további sikerére való kilátásainkat az a körülmény, hogy az oroszok hátravonulása nem az ő részükről való egyszerű kitérés útján történt, a mi részünkről nem pusztán »hadműveleti« eszközökkel éretett el, hanem diadalmas csatáknak volt a következménye, amelyekből a megvert orosz seregek emberben és anyagban való nagy veszteségek után futva menekültek. A Visztula, Vjeprz és Bug között seregeink két igen erős orosz hadseregnek, a varsói 4-ik és a vilnai 5-ik hadseregnek harci erejét törték meg s kereteit verték szét. Huszonhat orosz hadosztály, az egész rendelkezésre álló orosz hadseregnek jelentékeny része, vallott kudarcot ezekben az első nagy csatákban. Csapatunk a vert orosz seregek nyo-

mában mélyen bentállottak orosz földön. Dankl tábornok csapatai augusztus utolsó napjaiban már a Lublin körüli dombláncokat vívták heves rohammal. Megvolt a lehetőség arra, hogy a tulajdonképpen elhárító, defenzív cézzal megindult északi támadásunk most már az oroszok hozzánk legközelebb fekvő s ezért úgy ránc, mint Németországra nézve rendkívül veszélyes erődvonala ellen való támadó előnyomulássá változzék.

Ennek a feladatnak a megvalósítására igen nagy előnyünk volt az, hogy Németország és Ausztria-Magyarország határai félkörben veszik körül a varsó-ivangorodi várvonalat. Ha a németek abban az időben, amikor Dankl Lublin alatt állott, megfelelő erővel a poseni tartomány felől, nyugati irányból és Kelet-Poroszországnak a Mazuri-tavak által borított részéből északi irányból való előnyomu-

lással támogathatták volna Dankl tábornok lublini harcát; ha azok a német erők, amelyek Kalis felől a háború kitörésekor Piotrokov irányában nyomultak előre, folytathatták volna útjukat Ivangorod—Lublin felé, akkor úgy lehet ezek az első diadalmas harcok további nagy győzelmeket termettek volna.

Mindezeket a lehetőségeket azonban kizárták a háború első hónapjának egyéb eseményei, amelyek egyrészt lehetetlenné tették, hogy a németek részt vegyenek a Lublin alatti harcokban s a további előnyomulásban, a mi hadvezetőségünket pedig arra kényszerítették, hogy a további offenzív előnyomulásról lemondva, minden figyelmét és erejét Galiciára összpontosítsa. Különösen három mozzanat teremtette meg ezt a kényszerhelyzetet.

1. A francia harcátér, a németek nagy győzelmei mellett is, kivált a franciáknak Elzászba való betörése folytán, rendkívüli erőfeszítést követelt meg. A németeknek augusztus első három hetében a nyugati harcátéren elért nagyszerű eredményei ajánlatossá tették, hogy ezek az eredmények minden erővel kihasználtságanak, a francia-angol-belga hadsereg lélekzetéhez ne jusson s lehetőleg még kisebbfajta sikert se mutathasson fel. Nem lett volna erre szükség abban az esetben, ha Olaszország teljesíti szövetségesi köteletségét és délről megtámadja Franciaországot. Régi szövetségésünknek kibúvása a negyven éven át vállalt bajtársi köteletség alól a hármasszövetség alapján megállapított hadiszámításokat alaposan felforgatta. Így tehát Németország kénytelen volt több haderőt dobni a nyugati harcátérra, mint azt eredetileg tervezte.

2. Emiatt még saját keleti tartományainak védelmét is kénytelen volt meggyengíteni. A váratlanul Kelet-Poroszországba tört orosz hadak tehát eláraszthatták Németországnak ezeket a szélső tartományait s irtóztos pusztítások között egyre beljebb nyomultak a né-

met birodalom területére. Ha a németek végezni akartak ezekkel az orosz seregekkel, akkor le kellett mondaniok az Orosz-Lengyelországban való további offenzíváról s minden erőt Kelet-Poroszországba kellett koncentrálniok.

3. Ugyanakkor, amikor az oroszok messze északon Kelet-Poroszországot elárasztották, az orosz harcátér déli részén nagy orosz seregek törtek be Kelet-Galiciába, Lemberg irányában s megkezdték az offenzívát hadseregünknek ott álló kisebbik, pusztán védelemre hivatott fele ellen.

Ebből a helyzetből fejlődött ki Kelet-Poroszországban a *mazuri*, Kelet-Galiciában a *lembergi* csaták sorozata. Mind a kettő majdnem ugyanazon a napon, augusztus 26-án kezdődött; de míg a mazuri csata három nap alatt véget ért, a lembergi mérkőzés két hétnél is tovább tartott. A mazuri első csatáról, amelyről a maga idejében azt hitték, hogy párját ritkító eredményé folytán befolyással lesz majd a hosszan húzódó lembergi csata kimenetére is, e mű számára *báró Ardenne*, német birodalmi altábornagy, rajzol világos képet a következő fejezetben.

Magyar huszárok és kozákok összecsapása a komarovi csatában. Wangerka Gy. eredeti rajza.